

ACC. N:R

M. 10607: 1-11.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap:

Småland

Upptecknat av:

Karl Nilsson

Härad:

Kinnared

Adress:

Dönjaret, Kalosvik

Socken:

Kalosvik

Berättat av:

Uppteckningsår:

1947-48.

Född år

1897 i

Kalosvik

Jordbrukets bönor.

s. 1-11.

LuF 61.

Skriv endast på denna sida!

En gammal binärning till jordbruket är
borsbinderi och tagelberedning samt
kamning av Svinhår.

På 1850 talet gingen lumpsamlarna
omkring och köpte upp lump, tagel
av håret och kor. Samt svinhår till
de smärtällen som sedan förädlade
det. Jag har hört berättas om en lump-
samlare som sjöng följande.

4 stycken marken, för sårken hur
sönder den är. Lumpen gick till
pappersfabrikerna. Och taglet och svin-
håret till de som kammade det.

Taglet måste före användandet kokas
och gåras rent från föroreningar samt
sorteras efter färg och längd, Svinhåret
tröskades, för längre tillbaka med slaga
senare med tröskverk för att på det sönder

delat. Efter detta kom kamningen en kam
var fast i en bänk, Spinkåret höll man
med båda händerna och drag det igenom
kammen, när den ena ändan var kammad
vände man håret och samma utfördes
tills att låret här bortkammas, Och det som
var kvar i händerna låg in till varandra
och ej något på tvären. Detta sorterades
sedan efter längd och grovlek och buntades
det bästa kallades borst och användes till
beckträd (Borsten i ändarna ^{på beckträden}) Och det and-
ra till, pänslar, borstar. Det sämsta och
kortaste kallades kryl här det krylades
och användes till dynor i bangnar samt
en del andra stöpsingar.

Även borsttillverkning har utförts av
mindre landtbrukare. De tillverkade
rykebörstar sopbörstar klädbörstar må-

larpåndslar samt en del mindre små-
böstar. Det var mindre landtbrukare som
ej hade mer än 2-3 kor och bedrev detta
tillsammans med landtbruket. Dessa
yrke finnes ännu kvar här på orten för-
des utövare har blivit fåtaligare.

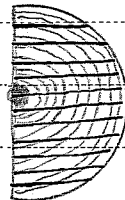
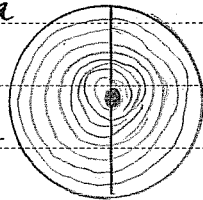
ett hemselöjdsarbete som även förekom var
möbel och lagghärlstillsättning. Det var
skänkar, skåp, stolar, dragkistor, sängar
som tillverkades. Verkstaden var i konings-
rummet. Där hyvelbänken hade sin plats
vid dörren. Här var ett kronoborställe som
kallas Baljaryd, där fick arendatorn teja
virke i skogen för reparationer och möbel-
tillverkning. Det var i mangårdsbygg-
naden där snickaren hade sin verkstad
i kallades snickare köket. Denne aren-
dator var ej snickarekunnig själv utan

han lejde snickare.

Lagkårens tillverkning var ett yrke jämte jordbruket som mycket bedrevs i hemmen. Det var byckar, baljar, slävor, bältesspannar, linor för brygd, laggade kår till att förvara matsäcken i under dagsverke. Dessa saker förpåkligades i hemmen under kvällar och oväderdagar. Fluvudsakligen att förse sitt eget hem med kår (Traral). Men även för avsalu tillverkades dessa varor. Det var Sigfridsmåromarknad i Växiö som dessa varor utbjödos. Till lagkåren klyddes birket ut och skulle det klypas på kloft och ej på svall. Det högs på senvintern ej efter den 25 mars i så långa bitar som man ville kava kårlet som skulle tillverkas. Dessa stöckar klyddes i kårnan först. Av stöcken blev det nu två halvor dessa

Klyvdes sedan från barken in mot kärnan
så att det ej blev svall. Stöcken stod
under klyvningen upp. ej låg.

De runda ringarna
är årsringar
första klyvningen

klyvning-
en

Detta stälvämne klyvdes ut innan våren
och lades upp till torkning i kors på
någon salig plats. När det sedan legat
över sommaren togs det in under
tak för att vara till hands för komman-
de behov. Det var gran och en som var
de huvudsakliga träslagerna.

Stegar tillverkades även och såldes i
Wäxjö men det var i slutet på 1800
talet.

En del specialiserade sig på att tillverka

skedar grytskopar Urhugna fäl ur en halv
stock. Ett träel som lämpade sig utmärkt
till skedar var törste, Men det användes
även Björk och Lär, För skopar var det alen
En binåring som även kan inräknas
är fläsing av ekbark. På våren flädes
barken av och såldes. Då deltog hela famil-
jen, barn och fruntimmer. Barnen och
fruntimmern fingo skrapa av mossan
på grenarna, samt bärta de klenarte
kåpparna medan männen fälde träden
kvistade och tog den grovsta barken
Det förekom på både större och mindre
gårdar.

På torpställen och backstugor var det korg
tillverkning och mindre hemslöjd
såsom skedar, bartrep, ystkorvar. frun-
timmen bårde och stickade och span.

En gammal hinäring till jordbruket är
borstbinderi och tagelberedning samt
kammning av Svinhår.

På 1850 talet gick lumpsamlarna
omkring och köpte upp lump, tagel
av häst och kor. Samt svinhår till
de smärtällden som sedan förädlade
det. Jag har hört berättas om en lump-
samlare som sjöng följande.

4 släper marken, för sårken hur
rönder den är. Lumpen gick till
pappersfabrikerna. Och taglet och svin-
håret till de som kammade det.

Taglet måste före användandet kokas
och gåras rent från föroreningar samt
sorteras efter färg och längd, Svinhåret
tröskades, för längre tillbaka med slaga
senare med tröskverk för att på det rönder

delat. Efter detta kom kamningen en kam
var fast i en bänk, Svinghåret höll man
med båda händerna och drag det igenom
kammen, när den ena ändan var kammad
vände man håret och samma utfördes
till att låre här bortkammas, Och det som
var kvar i händerna låg in till varandra
och ej något på tvären. Detta sorterades
sedan efter längd och grovlek och buntades
det bästa kallades borst och användes till
beckträd (Borsten i ändarna ^{på becktäden}) Och det and-
ra till, pänslar, borstar. Det sämsta och
kortaste kallades kryl här det krylades
och användes till dynor i bangnar samt
en del andra stöpsingar.

Även borsttillverkning har utförts av
mindre landtbrukare. De tillverkade
rykebörstar sopbörstar klädbörstar må-

larpjänslar samt en del mindre små-
bostäder. Det var mindre lantbrukare som
ej hade mer än 2-3 kor och bedrev detta
tillsammans med lantbruket. Detta
yrke finnes ännu kvar här på orten fast
det utöfvar har blivit fåtaligare.

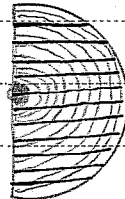
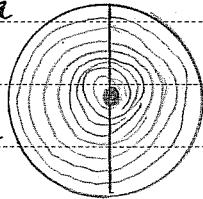
Det hemsläjdsarbete som även förekom var
möbel och laggkärstillsättning. Det var
skänkar, skåp, stolar, dragkistor, sängar
som tillverkades. Verkstaden var i konings-
rummet. Där hyvelbänken hade sin plats
vid dörren. Här var ett kronoborställe som
kallas Baljaryd, där fick arendatorn laga
virke i skogen för reparationer och möbel-
tillverkning. Det var i mangårdsbygg-
naden där snickaren hade sin verkstad
i kallades snickare köket. Denne aren-
dator var ej snickare kunnig själv utan

Man lejde snickare.

Lagkårens tillverkning var ett yrke jämte jordbruket som mycket bedrevs i hemmen. Det var byggar, baljar, stävor, bälten, spannar, linor för brygd, laggade kår till att förvara matsäckerna under dagsverke. Dessa saker förpackades i hemmen under kvällar och ovädersdagar. Fluvudsakligen att förse sitt eget hem med kår (Träl) Men även för avsalu tillverkades dessa varor. Det var Sigfridsmåromarknad i Växiö som dessa varor utbjödos. Till lagkåren klyddes birket ut och skulle det klypas på kloft och ej på svall. Det högs på senvintern ej efter den 25 mars i så långa bitar som man ville kava kårlet som skulle tillverkas. Dessa stöckar klyddes i kärnan först. Av stöcken blev det nu två halvor dessa

Klyvdes sedan från barken in mot kärnan
så att det ej blev svall. Stöcken stod
under klyvningen upp. ej låg.

De runda ringarna
är årsringar
första klyvningen

Klyvning-
en

Detta stövämne klyvdes ut innan våren
och lades upp till torkning i kors på
någon salig plats. När det sedan legat
över sommaren togs det in under
tak för att vara till hands för komman-
de behov. Det var grön och en som var
de mest sakliga träslagen.

Stegar tillverkades även och såldes i
Wäxjö men det var i slutet på 1800-
talet.

En del specialiserade sig på att tillverka

skedar grytskopar Urhugna fat ur en halv
stock. Ett träel som lämpade sig utmärkt
till skedar var tårst, Men det användes
även Björk och Lär, För skopor var det alen
En binåring som även kan inräknas
är fläring av ekbark. På våren flädes
barken av och såldes. Då deltog hela famil-
jen, barn och fruntimmer. Barnen och
fruntimmern fingo skrapa av mossan
på grenarna, samt bärta de klenarte
kåpparna medan männen fälde träden
kvistade och tog den grovsta barken
Det förekom på både större och mindre
gårdar.

På torpställen och backstugor var det korg
tillverkning och mindre hesslöv
såsom skedar, bartrep. Yrskorgar. frun-
timren bårde och stiekade och span.

Korgar och kalfat var av spingade enkäppar
de klyades först i kärnan sedan klyades
det ut tunna strickor som avputrades
så att de blevo släta och korgen flätades
likaså tillverkades sildekorgar.

bast rep var av linde bast.

Yrtekorgar tillverkades av granrötter som
upptogs på grusig mark. för all där var
roten mera i ytan på marken. Rötterna
kopades så att barken larnade sedan
klyades de.

Såskäppar tillverkades även själva stam-
men var av gräs eller ask. som höjdes
och kopbands botten av en. Likaså
resel för att rengöra såd med.

Frentimren vävde Lohalletter, dukar, bord-
löpare, Nåd dukar. Som när väven var
nerrävd ginga omkring och sålde. Som-

liga fingor lov att klippa ner väven när den
var halvsävd för att börja att sälja så att
de fingor pänger till att leva av och kunna
sluta av den andra halvdelan. Samliga
fingor fingor namn efter det arbete de
utförde. Såsom Skätkläfals Tjajan för att
hon spann Skätkläfall. En annan Tjälä
Mian. Som gick omkring och sålde dukar
och Chaletter åt en annan som bärde dessa
sätter. Namnet fick hon för att hon ljata-
de (Grälade) om de ej köpte av henne.

En annan del av detta folk tillverkade vad
de kallade. (Främmatt.) Det var de som åtog
sig att spinna, väva eller sticka åt någon
Bondsmora eller någon annan. De fingor
betalat per aln eller styck. Samt gåvor
i form av mjölk, smör, mjöl, ved och dylikt
även såd ingick i naturabetalningen.

De gårdar som hade skog kolade kolveden
upphögs vintern innan den skulle kolas
lades i tes och fick ligga i dessa över somma-
ren den var då randbarkad. På hösten
framkördes den till milbåtmen och uppiät-
tes milan täcktes sedan med ett tunt
lager av granris på riset uppkastades
sedan jord och milan tänder. Dessa kol
sålles till trakten smeder, och till
järnbruk som taga sin malm i sjö-
arna.

Likarå tjärbränning förekom det var
dalbränning. Men även genom ånklare
brändes tjära en gammal karerad
järngryta fylles med tjärved denna
bålveds sedan på en flat sten eller en
järnhäll eller järnplåt sedan mureades
det emellan plåten och grytan och läm-

mådde endast en ränna för tjäran att rinna igenom på botten av grytan eldades sedan. Det var tjärbränning för det egna behovet.

Samliga tillverkade Lierkapl (Liarv) och råpsar samt Trägrepar. De som hade en ka och i samliga fall endast detta som yrke. Werkstaden var endast en bod med ånklå väggar där det grövsta till yxades sedan tog man in ämnena i vardagsrummet för att avputtra och färdig ställa det.

Skeä Pettern var en Larpare som arenderade ett litet torp vars jord var omkring 1 tormland som binäring tillverkade han vävskedar samt lagade klockor. Vävskedarna var av rör bundna emellan klarna horetkäppar med becktärd senare

Kam en välsked som hade tändar av stål
Tve åro dessa gamla yrken försvunna
forden lagts till gårdarna eller blivit
betesmarker för gårdens kreatur.

Pottaska brändes även på gårdarna efter vad
en gammal man berättade brändes det
så att bokskogen nästan försvann. Det
var huvudsakligen äldre som sysslade med
pottaskebränningen. Heden staplades upp
i den öppna spisen. Under nerbränningen
fick vedstapeln ej rubbas. Pottaskan
togs ut med en kolla speta. Kollaspetan
kallades den järnten som man hade
att tråda spinrocksrullen när man
mystade av den